

POSTANOWIENIE

Dnia 5 marca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik

w sprawie z odwołania P. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S.
z udziałem K. M., D. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
o objęcie ubezpieczeniem społecznym i podstawę wymiaru składek,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 5
marca 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 18 września 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od odwołującej się na rzecz organu rentowego
kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów
zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 18 września 2018 r., III AUa (...) Sąd Apelacyjny w (...) oddalił
apelację P. Sp. z o.o. w S. (płatnik składek), wniesioną od wyroku Sądu
Okręgowego w S. z 8 listopada 2016 r., VI U (...), oddalającego odwołanie płatnika
składek od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. (organ rentowy)
z 28 listopada 2014 r., stwierdzającej, że K. M. (zainteresowany) podlega
obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu wykonywania pracy dla
podmiotu trzeciego na rzecz płatnika składek.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł płatnik składek, zaskarżając go w całości. Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania został oparty na przesłance potrzeby wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, a mianowicie art. 8 ust. 2a ustawy dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1442 ze zm., dalej jako ustawa systemowa) w związku z art. 2 k.p. oraz art. 18 ust. 1 w związku z art. 4 pkt 2 lit. a ustawy systemowej, gdyż wykładnia tych przepisów przyjęta przez Sądy obu instancji doprowadziła do nieuprawnionej zdaniem skarżącego zmiany podmiotu zobowiązanego do obliczenia i wypłacenia składek na ubezpieczenia społeczne. W wypadku nieuwzględnienia tej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania płatnik składek podniósł, że w sprawie występuje także istotne zagadnienie prawne – czy w świetle art. 84 i art. 217 Konstytucji RP dopuszczalne jest nałożenie na pracodawcę, którego pracownik zawarł umowę cywilnoprawną z osobą trzecią, na podstawie której to umowy świadczy pracę na rzecz swojego pracodawcy, obowiązku ustalenia, obliczenia, potrącenia i terminowego odprowadzenia składek na ubezpieczenia społeczne od przychodu uzyskiwanego przez jego pracownika z tytułu świadczenia pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z osobą trzecią, w drodze rozszerzającej wykładni art. 18 ust. 1a w związku z art. 8 ust. 2a ustawy systemowej? A w przypadku pozytywnej odpowiedzi na to pytanie – czy pracodawcy, zobowiązanemu na podstawie art. 18 ust. 1a w związku z art. 8 ust. 2a ustawy systemowej do ustalenia, obliczenia, potrącenia i terminowego odprowadzenia składek na ubezpieczenia społeczne od przychodu uzyskanego przez jego pracownika z tytułu świadczenia pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z osobą trzecią, jeżeli praca ta świadczona jest na rzecz tego pracodawcy, przysługują instrumenty prawne uprawniające do żądania od pracownika oraz od osoby trzeciej, z którą pracownik ten związany jest jedną z umów cywilnoprawnych, wskazanych w art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, informacji o istnieniu ważnie zawartej umowy cywilnoprawnej między pracownikiem a osobą trzecią oraz treści tej umowy cywilnoprawnej, w szczególności w odniesieniu do informacji o wysokości wynagrodzenia ustalonego

między stronami umowy cywilnoprawnej, stanowiącego podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne za tego pracownika?

W odpowiedzi na skargę kasacyjną płatnika składek organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania i zasądzenia kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna odwołującego się nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania, ponieważ nie zachodzi ani potrzeba rozstrzygnięcia istotnego zagadnienia prawnego, ani wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że w świetle art. 8 ust. 2a ustawy systemowej pracodawca, którego pracownik wykonuje na jego rzecz pracę w ramach umowy o dzieło lub zlecenia zawartej z osobą trzecią, jest płatnikiem składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe z tytułu tej umowy (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 2 września 2009 r., II UZP 6/09, OSNP 2010 nr 3-4, poz. 46 oraz wyroki Sądu Najwyższego: z 14 stycznia 2010 r., I UK 252/09, LEX nr 577824; z 22 lutego 2010 r., I UK 259/09, LEX nr 585727; z 18 października 2011 r., III UK 22/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 266; z 11 maja 2012 r., I UK 5/12, OSNP 2013 nr 9-10, poz. 117; z 13 lutego 2014 r., I UK 323/13, OSNP 2015 nr 5, poz. 68; z 7 lutego 2017 r., II UK 693/15, LEX nr 2238708; z 27 kwietnia 2017 r., I UK 182/16, LEX nr 2279009).

Jak wyjaśniono to chociażby w wyroku Sądu Najwyższego z 21 września 2017 r., I UK 383/16 (LEX nr 2382450), art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, wprowadzony do porządku prawnego od dnia 30 grudnia 1999 r. w związku ze zmianą ustawą z dnia 23 grudnia 1999 r. (Dz.U. Nr 110, poz. 1256), nie jest regulacją nową. Poprzedzał ją, niepowtórzony w pierwotnym tekście ustawy systemowej, art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia (jednolity tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 65, poz. 333 ze zm.) mówiący o tym, że dochód z tytułu wykonywania umowy zawartej ze zleceniodawcą, u którego osoba

wykonująca umowę jest równocześnie pracownikiem, traktuje się w zakresie ubezpieczeń społecznych jako wynagrodzenie z tytułu zatrudnienia, niezależnie od okresu, na który umowa była zawarta oraz wymiaru czasu pracy w ramach stosunku pracy. W tamtym stanie prawnym Sąd Najwyższy traktował dodatkowe umowy zawierane z pracownikami zatrudnionymi w pełnym wymiarze czasu pracy, przewidujące wykonywanie po godzinach pracy tego samego rodzaju, co określano w umowie o pracę jako umowy uzupełniające umowę o pracę z konsekwencją łącznego traktowania przychodów jako podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne (por. uchwałę z dnia 12 kwietnia 1994 r., I PZP 13/94, OSNAPiUS 1994 nr 3, poz. 39).

Nowością wprowadzoną w art. 8 ust. 2a ustawy systemowej było uzupełnienie stanów faktycznych podległych jego regulacji o takie, w których pracownik zawiera umowę cywilną z podmiotem powiązanym z pracodawcą w ten sposób, że w jej ramach wykonuje pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy (art. 8 ust. 2a *in fine*). Interpretowanie *rationis legis* tej regulacji jako przeciwdziałanie nieuczciwym praktykom i doszukiwanie się zamiaru unikania świadczeń na fundusze ubezpieczeń społecznych jest uzasadnione, jednak zobiektywizowana treść tego przepisu wyraźnie się od nich odrywa. Przy stosowaniu tego przepisu nie ma znaczenia zamiar obejścia prawa przez pracodawcę (płatnika), pracownika lub stronę umowy cywilnej, osobę trzecią dla tego stosunku, lecz istotne jest zaistnienie zdarzeń opisanych w hipotezie, zgodnie z którą pracodawca, na którego rzecz pracownik wykonuje pracę na podstawie umowy zawartej z podmiotem trzecim, pozostaje z tym pracownikiem w stosunku prawnym uzasadniającym objęcie tego pracownika ubezpieczeniami społecznymi na podstawie art. 8 ust. 2a ustawy systemowej. Tak też definicja ustalona w art. 4 pkt 2 lit. a ustawy określa płatnika składek jako pracodawcę w stosunku do pracowników oraz jako jednostkę organizacyjną lub osobę fizyczną pozostającą z inną osobą w stosunku prawnym uzasadniającym objęcie tej osoby ubezpieczeniami społecznymi. To właśnie powiązanie ze względu na wykonywanie przez jego pracownika cudzej umowy cywilnej czyni go płatnikiem składek w sposób określony w art. 18 ust. 1a tej ustawy.

W powołanych wyżej na wstępie orzeczeniach Sąd Najwyższy wyjaśnił, że art. 8 ust. 2a ustawy systemowej rozszerza pojęcie pracownika dla celów ubezpieczeń społecznych poza sferę stosunku pracy, w tym na wykonywanie pracy na podstawie jednej z tych umów przez osobę, która wymienioną umowę zawarła z osobą trzecią, jednakże w jej ramach wykonuje pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy. Praca wykonywana na rzecz pracodawcy to praca, której rzeczywistym beneficjentem jest pracodawca, niezależnie od formalnej więzi prawnej łączącej pracownika z osobą trzecią. Oznacza to, że bez względu na rodzaj wykonywanych przez pracownika czynności wynikających z umowy zawartej z osobą trzecią oraz niezależnie od tożsamości rodzaju działalności prowadzonej przez pracodawcę i osobą trzecią, wystarczającą przesłanką zastosowania art. 8 ust. 2a ustawy systemowej jest korzystanie przez pracodawcę z wymiernych rezultatów pracy swojego pracownika, wynagradzanego przez osobą trzecią ze środków pozyskanych od pracodawcy na podstawie umowy łączącej pracodawcę z osobą trzecią. Z punktu widzenia przepływów finansowych, to pracodawca przekazuje osobie trzeciej środki na sfinansowanie określonego zadania, stanowiącego przedmiot swojej własnej działalności, a osoba trzecia, wywiązując się z przyjętego zobowiązania, zatrudnia pracowników pracodawcy (por. wyrok Sądu Najwyższego z 7 lutego 2017 r., II UK 693/15, LEX nr 2238708).

W dalszej kolejności należy zwrócić uwagę, że chociażby w powołanym już wyżej wyroku z 13 lutego 2014 r., I UK 323/13, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że nie można przyjąć, by pracodawcy nie obciążały skutki finansowe w postaci obowiązku częściowego pokrycia z własnych środków kosztów składek na obowiązkowe ubezpieczenia pracownika, wynikające z korzystania z efektów pracy świadczonej na rzecz pracodawcy w ramach dodatkowej umowy cywilnoprawnej zawartej z pośrednikiem. Dla uniknięcia lub złagodzenia tych skutków pracodawca - zlecając osobie trzeciej (zleceńodawcy pracownika) wykonanie określonych usług - powinien skalkulować, że będzie na nim ciążył obowiązek opłacania składek na ubezpieczenia społeczne pracownika.

Z kolei w uchwale z 2 września 2009 r., II UZP 6/09, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że - ponieważ stosownie do art. 18 ust. 1a ustawy systemowej przychód z tytułu umowy, o której stanowi art. 8 ust. 2a tej ustawy, jedynie „uwzględnia się” w

podstawie wymiaru składek z tytułu stosunku pracy - pracodawca może dokonać ich potrącenia ze środków pracownika uzyskanych u niego. Nie można także kwalifikować jako naruszenia konstytucyjnych gwarancji w zakresie ochrony danych osobowych oraz obrazy dóbr osobistych sytuacji zasięgania wiedzy o przychodach pracownika dla realizacji ustawowych obowiązków podmiotu zwracającego się o takie informacje (w tym przypadku - obowiązków płatnika składek, określonych w przepisach ustawy systemowej). Pracodawca ma prawo domagania się tego rodzaju informacji przede wszystkim od samego pracownika w ramach trójstronnego stosunku ubezpieczeń społecznych łączącego ubezpieczonego, płatnika składek oraz organ rentowy. Funkcjonowanie tego stosunku wiąże się między innymi ze spełnieniem przez płatnika nałożonych nań przez ustawodawcę zadań w zakresie obliczania i opłacania składek na obowiązkowe ubezpieczenia pracownika, także pracownika, o jakim mowa w art. 8 ust. 2a ustawy systemowej (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 18 października 2011 r., III UK 22/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 266; z 24 września 2015 r., I UK 490/14, LEX nr 1854103).

Biorąc to pod uwagę, Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, orzekając o kosztach stosownie do art. 99 k.p.c.